

PURPURA PRIN- CIPIS.

ex Verbis

Jobi Capit. 29. v. v. 14. 15. 16. 17.

Contexta.

à

Johanne Forfenio,

Nylando.

DORPATI,

Typis Johannis Brendekensii,

Acad. Typograph.

(1696)

*Alm. Am. Bredekensii
Typ. Joh. Brendekensii in
Nyland. Comp. et
Fict. et Calc. et
honor. et aff. et
aff. et aff. et*

Serenissimo
PRINCIPI
CAROLO
XII.

Svecor. Gothor. Van.
PRINCIPI Hære-
ditario.

Patriæ spei optimæ,

&

In Regni tutamen & decus
cum Deo accrescenti

Hanc Purpuram

do, dico, & offero.

H. d.

Sere-

Serenissime Prin-
ceps,
Domine Clementis-
sime.

Dum succisivis horis, à
laboribus sacris liber essem,
ne prorsus vacuus omni viderer
opere, manum ad calamum ap-
plicui, & tenui filo purpuram hanc
contexere aggressus sum. Cui
verò illam dedicarem cuive in-
scriberem, nisi vestræ Celsitudini

A 2

Se-

Serenissimæ , Princeps optime !
 Nam in vestra Sereniss. Celsitudine , omnes hos ornatus , quos
 continet hæc Purpura cum Deo &
 Die expectamus. Et cum vestra
 Sereniss. Celsitudo liberorum no-
 strorum & posteritatis nostræ erit
 Rex & Gubernator , non aliū ma-
 gis hæc purpura decuerit. Susci-
 pe ergo Potentissime Princeps , à
 manu inferioris sortis Presbyteri
 hoc munusculum , cum dare illu-
 strius non permiserit ipsius talen-
 tum , sum

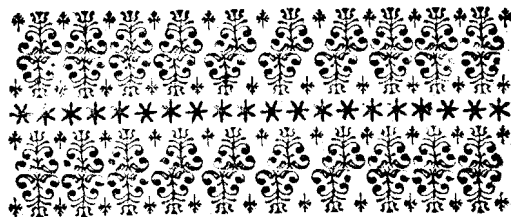
Serenissime Princeps

Vestra Serenissima Celsitudinis

humilimus Cibus

Johan Forsenius,

*Præco legionis quæ presidio ci-
 vitat. Narvensi data est.*

PURPURA PRIN- CIPIS.

OCulorum si
 immiserimus aciem in
 præclara omnipoten-
 tis Dei opera , ad tenorem suæ
 sapientiæ ita prorsus affabrè sin-
 gula fecisseprehenditur , ut nun-
 quam satis admirari eadem , ne-
 dum dignè extollere mortalium
 contigerit ulli. Cœlum certè va-
 stissimum illud expansum eò ma-
 A 3 gis

gis animos nostros in se convertit,
quò altiùs se super omnia, jussu &
permisso supremi opificis colloca-
verat. Admiramur autem in am-
plissimo cœli spatio fideream illam
compagem, corporum & lumi-
num majorum ac minorum ami-
cam harmoniam; quæ tanta est &
fuit, ut, quamvis innumera pror-
sus & ineffabilis sit series eorum,
illa tamen ad communem calcu-
lum quinquies mille & sexento-
rum annorum, & quod excur-
rit, spatio, tam felici, tam paca-
to, tam libero motu cursum ab-
solvere suum, sua perficere mu-
nia satagerent, ut neutrum alte-
ri impedimento, neutrum alteri
esse molestiæ unquam attentave-
rit: quin potius amicabili sæpius
conjunctione, & glutine quasi a-
micitiæ

micitiæ & unionis colligata divi-
nam illustrare virtutem, quæ est
concordia, suoq; exemplo ad ean-
dem nos amplectendam incitare
hæc præclara laborarint corpora.
Nunquam verò, vel SOL lucis
Princeps & primarium cœlijubar,
vel cœtera firmamenti sidera, ita
suo defuere vel justo dominio vel
decenti reverentiæ, quin quanto
fulgentior luce Sol hæc præcedat;
ita tantò lubentius reliqua astra,
ad morem (ut ita loquar) ratio-
narium ipsum agnoscant pro Do-
mino; lucisq; Principem pro Prin-
cipe suo. Unde non mirum quod
Poetæ, quotiens unquam cœlum
suis prædicant Carminibus, vel
Pictores suis depingunt figuris;
totiens Phœbum solum imperan-
tem inferunt. Hinc præclara fa-

bula: quod ipse solus currum & Equos regere asvetus, Phaetonti alios imperitiores representanti currum concesserit; qui eo immoderatus usus, præceps cum Equis & rotis in mare decedit. Ex coelesti aula si descendimus in animalium terrestrium speluncas, non inconcinne Principem & quasi Regem ipsis constituimus. Et siam si enim Adam primus ille Monarcha nomina omnibus imposuerit animalibus, & illa ipsi fuerunt obsequiosa ut hoc pacto regem quasi ageret & dominum, idque regiminis adhuc in posteros suos, omnes videlicet transferret homines: tamen in Paradiso sicut nullum animal generosius fortiusque Leone; ita putamus universum animalium cœtum ipsum pro suo Prin-

Principe statim agnovisse. Aquilam alitum Principem nominamus. Apum Rempublicam concinno agi ordine notum est cuius, dum enim ex suis cellulis mellificandi gratiâ exeunt; Rege quasi à natura ad regimen formato, illustri, heroico, & magnitudine cæteros superante utuntur; & dum iterum alvearia intrant, hunc sequuntur, atque huius quasi nutui obediunt. ô Egregiam picturam, quam nobis hoc pacto ratione præditis exhibet & Astrorum *ἐκκλησία* & animalium Respublica! Quod Sol in cœlo inter reliqua lumina, quod leo inter animalium greges, quod Aquila aves inter, quodque Apum Rex est in Eorum rosetis; idem Princeps in suo Regno. Imo Leonem excellit:

As quip-

quippe non supra immanes bel-
luas, nec animalia bruta euectus
est, sed homini, ratione prædito im-
perat. Aquilam post se relinquit:
quippe non alites, corvos & cotur-
nices congregat; sed Civibus
fortissimis stipatur. Apum Re-
gem contemnit: quippe non su-
furrantia insecta post se ducit; sed
interdum fortis bellicososq; mar-
tis athleras, interdum verò mites
tranquillosq; pacis institutores.
Solem deniq; superat, utpote qui
homines regit, ad quorum offi-
cia sol & reliqua corpora coele-
stia condita sunt. Tanta sanè
Principis est eminentia! sicut, in
loco demissiori constituti, elevant
oculos & ora ad eum, qui in mon-
tis summo stat; sic qui Principem
animo concipit suo non aliter po-
test,

test, quin altum aliquid, & post
Deum nihil ipsi æquandum cogi-
tet; Hinc cuinam nostrum in
confesso non est Principibus præ-
claros titulos in sacris tribui, dum
Magnates nominantur* dum An-
geli Domini, quo nomine pru-
dens & perspicax illa mulier de
Tekoa & Mephiboseth Davidem
honorarunt* nec desunt ipsi Sal-
vatorum tituli, nec Patrum* quæ
nomina ita Augustum Imperato-
rem exhilararunt ut diceret: nun-
quam sibi majora charioraq; hi-
sce titulis & nominibus fuisse da-
ta. Vocantur principes uncti Do-
mini, vocantur Dii, quare aper-
tum mandatum à divino egres-
sum Oraculo habemus: ut qui ju-
stâ

* 2. Sam. 3. c.

* 2. Sam. 14. & 19.

* Gen. 41. c.

stâ gloriaretur causa, ad Deos appellaret * Assimilantur Principes montibus, assimilantur magnis & excelsis arboribus, sicut Assyriorum Regimen per Cedrum depictum, * Babyloniorum Principatus per Arborem figuratus, cujus summitas ad cœlum usq; pertingeret, & rami opimum portarent fructum. Quid? quod Principum ille sapientissimus Principem Ficum nominat, * nulla alia de causa, nisi quod ipsius temporibus cives sui, quasi sub umbra ficus sedentes, & sœvi recubantes sub regmine, dulcem captarent requiem. Delectat sanè illa comparatio, si paulisper originem ficus spectemus; si dignitatem, si utilita-

* Exod. 22. c. * Ezech. 32. c.

* Prov. 27. c.

utilitatem. Originem autem unde? nisi à Domino qui in Paradiso eam primò plantavit. Profanarum gentium naturæ luce irradiatamens, in eam properavit confessionem, ut impossibile sit ficum aliquam existere nisi Deorum ope & plantatione: de Principum origine par dici poterit: nam per eum regnant Reges & dominantur Principes & Imperatores terræ, ipsis potestas ab altissimo data est, & sunt officiales Regni Dei. * Ad dignitatem ficus quod attinet, tanta est, ut nulla major ullius esse possit arboris: sic Principum dignitas maximâ apud Deum in dignitate habetur, qui ipsis, proprios suos titulos commodat. In pretio apud Angelos habentur; qui

* Sap. 6. c.

qui ceu custodes & coelestes satellites omnibus in viis pios stipant Principes, inq; omnibus custodiunt periculis, sicut Angelus Josuam. Coram hominibus vero tanta eorum dignitas, ut qui ipsos timore & reverentia non prosequantur, non mandatum hominis, sed vivi Dei reliquisse exleges videantur, & piorum sprevisse exempla alto supercilio, ut filiorum Heth, qui Abrahamum tanquam Principem Dei proni, flexis adorarunt genibus, & Abigailis, quæ ad terram devoluta Davidem unctum Domini agnoverrat. Necessitas vero ficus tanta est, ut omnia prorsus pharmaca in curandis pestilentissimis vulneribus superet. Ezechias exemplo est, qui dum vulneribus noxiis li-

berari

berari vellet, jussus est ficus iis imponere. * Unde est, quod apud doctissimos reperiamus Medicos sanum consilium quò svadetur: si quis saluberrimum remedium in præservationem sui contra pestem parare velit, ficus sumat & pharmaco immisceat: pariratione Principum necessitas omnem prorsus necessitatem superat. Si respublica doleat, Princeps medicamen est: Si grandia ulcera & noxiæ putredines regnorum infestent intestina, principum salutaria consilia ea solent abigere & propellere. Inter cœtera, quæ notatu digna in excelsis solemus legere auctoris de Principum dignitate; Marci Varronis effatum haud postremo ponendum loco judica-

judicamus: quod nimirum quintuplices res maxima cum difficultate in mundum sint introductæ, quæ tamen postea temporis tantæ judicatæ necessitatis, ut abs illis constare non probè potuissimus. Primum, literæ sive syllabæ, per quos unus alterimentem suam exprimere etsi absens, imò verò præclaras suorum temporum res gestas posteritati suæ, vel mortuus transmittere possit. Deinde moris primum erat apud Romanos irrasa barba incedere, sicut Plinius de illis testatur; quod nulla prorsus novacula quingentorum annorum spacio apud eos in usu fuerit: Undè si penitus in ferarum densos pilos non degenerarent barbæ eorū, necesse esset ut & in hōc genere puritatis ad aliorum

rum se accommodarent morem, & similia compararent instrumenta. Porro res maximæ erat difficultatis horologia primò inducere: Romani sexentos annos eorum copiâ defecere, postremò ab aliis invec̃ta gentibus & cum Romanis communicata, aperta docet historia. Demum quod omnibus fermè mortalibus maxime visum erat necessarium, civitates, Urbes, Castella, ædificare. Nam sicut formicas innumerabiles in una arce posse cohabitare & conjunctis viribus victum quærere videmus; ita magis decet homines ratione præditos tam amica concordia & societas. Verum quandoquidem, introductis ejusmodi societatibus, homines pejores feris bestiis & sequiores

B

inse-

infectis ac reptilibus, invicem odia
& contentiones exercere & rapi-
nis aliena sibi vindicare, fædo or-
direntur auspicio, visum est de-
niq; maximè necessarium Principes
& Dominos, quibus parerent
homines, quorumq; regimine &
justitiâ intra cancellos quilibet
maneret, evehere: & horum ca-
pitum maxima semper habita est
dignitas ac reverentia. Nos chris-
tiani non anxie in id laboramus,
cuiam nationi hæc primum feli-
citer successit dispositio; si quidem
non populos tanquam ex se nudè
talia molitos esse, sed superna id
factum providentia, quæ se ad
Ethnicos hinc profanas gentes
quoq; extendebat, credimus. Ne-
cessitatem hanc vidit dominus;
proinde & Oculo hominis Prin-
ceps

ceps comparatur * Euge! bone
Deus quam utili membro, sine
quo stirps & silicernium est homo,
inq; umbra & caligine versans,
passus facere lethales cogitur. Per-
sarum legibus permissum fuisse hi-
storiâ notum est, quando Principem
vel Regem suum per mortem
amississent, quinque dierum spatio
perpetrare quicquid unquam li-
buisset: cum verò isthoc tempo-
re non nisi turbulentissimus esset
status & innumera mala accide-
rent, per rapinas, per spolia, per
adulteria, furta, homicidia & alia
horrenda scelera ut vix quisquam
tuto easdem pervivere dies posset,
occasionem sumpserunt exinde
cogitandi, quam necessarius sit
Magistratus & bonus Princeps,
sine quo vix quinque dies vivere

* Prov. 20.

B 2

tutum

tutum esset. Elegans profectò &
Historia memoriâ dignissima.
Quare Divus Lutherus, Politiam
necessarium remedium corruptæ
naturæ asseruit; & Cicero ele-
gantèr dixit: absq; magistratu im-
possibile esse, domum, civitatem,
populum sivè genus humanum,
imo ipsum orbem posse constare.
Quandoquidem ergò Principum
tanta dignitas & necessitas sit,
exindè consequi vult, ut qui sub-
sunt & parent, eos tanquam so-
lis lucem venerentur & pro salu-
berrima pluvia agnoscant. Quem-
admodum post diurnam tem-
pestatem, dum sol oritur & o-
mnem abigat turbinem, eum qua-
si venerabundi aspiciunt & Arbo-
res & Flores & plantulæ quassa-
tæ; ita subditi variis rerum infor-
tuniis

tuniis variisq; turbinibus agitati,
Principem suum aspiciunt, non
secus ac solis jubar universa inte-
stina exhilarans. Et quemadmo-
dum post diurnum æstum are-
factâ terra & exsiccatò ejus humo-
re, qui omnis segetis fomentum
est, pluviâ salutarem desiderat
orbis; ita sub imperio viventes,
arefacti per egestatem, quam ad-
versa fortuna, quam fata varia
advexere, confugiunt ad clemen-
tem & lenem Principis pluviâ,
egregium illum liquorem, mise-
ricordiæ undam, quâ refocillati,
& non aliter ac redivivi, grami-
num adinstar propullulant. Hæc
profectò magna in Principem fi-
ducia est; & quantò major fidu-
cia, tantò major honor & reve-
rentia: nam pares inter fiducia

aliquandò alitur, sed sæpius absq;
reverentia. Familiaritas enim &
æqualitas reverentiam non desi-
derat, & est fiducia illa non re-
rum magnarum, sed mediocrium
in æqualem: fiducia verò in Prin-
cipem talia promittit, qualia da-
re nemo alius possit. Ergò ma-
jorem quoq; sibi reverentiam Prin-
ceps vendicat. Filiorum magna
est reverentia in parentes, quam
naturæ lex inculcat: quanquam
pessima etiam existant exempla,
quæ docent longè aliter fieri mor-
tales inter. Odit quippè Patrem
filius, sicut Absalon Davidem: &
ubi odium ibi nullus honor. Sed
accidunt hæc temerè: propriè na-
turæ legi non insunt monstra. Ut
enim Parentes vitam post Deum
largiuntur suis filiis; ita digni sunt

pri-

primam post Deum ab aliis habere
reverentiam. Principes Patrum
instar sunt, imò majores ipsis sunt
parentibus, utpote vitæ & necis
Domini: ergò majorem quoq; ve-
nerantiam sibi adserunt. Finge
talem hominem, qui tibi vitam,
qui victum, qui amictum, qui
munus, qui honorem, qui bona
omnia concedit, donat, dat, ea-
demq; defendit, omnia & reddit
ab omni vi immunia, annon ipsi
reverentiam & subjectionem ultro
& sponte offeres? sed talis homo
Princeps est, ergò tanta pariter à
te subjectione suspiciendus. Ex-
stant plurima in hominibus spe-
ctræ, quæ, ceu in caligine & te-
nebris mentis ducta à spectrorum
Principe in corde maledicunt Prin-
cipi, ut Simei maledixit Davidi:

B 4

hi

hi nullam in corde suo præstant
reverentiam. Exstant adulatorum
pessima monstra, quæ, ceu
Romani adultores olim ingenio-
sis inventis & ceremoniis Cæsares
suos honorarunt, dum viverent;
etsi animo tamen meditarentur
sepulchris eorum infames inurere
notas. Sed ut illi exstant, ita ex-
stant quoq; Deo laus, qui, quan-
do de Principe recogitant, tan-
quam de numine aliquo cogitant,
cujus vicem in terris gerit Prin-
ceps: adeoq; illi observantiam &
honorem, & sicut Dei vicario
thymiama præclarum & pretio-
sum balsamum corde offerunt non
fucato: & id quidem eo magis,
quò penitius cogitaverint Princi-
pes esse sua lumina, ad quorum
ductum tanquam lucernarum lu-
centium

centium pedibus suis, vitam suam
transigant prospere. Ad idem
quoq; excitantur, quando per-
penderint, quantis molestiis,
quantis periculis expositi sunt
Principes: qui sicut Deo multa-
rum rerum rationem reddituri
erunt; sic à civibus suis ea exspe-
ctant, quæ illis jure meritoq; de-
beri videntur. Verum licet Prin-
cipes sunt homines & ideò imbe-
cellitatibus obnoxii; Deum tamen
ipsorum errores condonaturum
cum seriâ poenitentiam egerint,
absq; dubio est. Nihilominus
homines plerumq; tam immiseri-
cordes invenies, ut, cum iram
suam aliter evomere non possint,
memoriam eorum arrodere non
cessaverint. Ergo sicut à piis &
probis hominibus nullum Princi-

pi odium timendum est; ita e re est, ut Princeps cordatus sibi à malorum obtreactionibus caveat, tanquam ab angue, quæ subdolè in herba latet. Ut ergo omni de se expectationi satisfaciat Princeps & tanto honori, qui post Deum ipsi debetur respondeat, necesse est ad tenorem divini oraculi se gerat & exempla piorum Principum imitetur. Sca- tent vero Divinæ pandectæ Davidis, Salomonis & aliorum ducum historiis, quas omnes pii principes in pectore oculisq; perpetuo gestare debent. His accedant pia effata & inconcussæ Conscientiæ testimonia, quibus Dii illi terreni suam confitentur Regiminis formam, inter quæ hoc Jobi: quod merito PRINCIPIS PURPU-

RAM

RAM vocaveris: Justitia indutus sum & vestivi me sicut vestimento & diademate, judicio meo. Oculus fui cæco & Pes claudio. Pater eram Pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam. Conterebam molas iniqui & dentibus illius auferebam prædam * Non sunt profecto hæc verba tam sicco prætereunda pede; utpote quæ qualis Princeps esse debeat, nobis verè depingunt: qualis Principis purpura talem contextunt: qualis mitra sive Corona, talem formant. Purpuram novimus nobile & pretiosum fuisse vestimentum, cujus copiam non cuilibet habere contigit. Corona aurea gemmis ornata & margaritis interstincta non inveni-

Job. 29. v. 14. 15. 16. 17.

invenitur in plebeiorum thesauris:
Regum & Principum hæc sunt
propria. Unde Abdolonimus quon-
dam Regali purpura indutus &
regio Diademate ornatus præ
splendore tanti honoris & orna-
tus vix apud se erat, non conveni-
re reputans hoc indumentum nisi
Principi. Est præcipuus humanæ
naturæ splendor, quod ad imagi-
nem divinam sit formatus: & pro-
pterea honorum gradus inter ho-
mines ex ejusdem imaginis divi-
næ signis, quæ adhuc resplendent
merito essent dijudicandi. Quan-
tò enim illustrior est alicujus con-
ditio, tantò magis existimari debet
id fieri ex donorum præcullen-
tium abundantiori copia. Eve-
hantur igitur Principes, quod in
illis major regiminis decor dono-
rumq;

rumq; excellentia emicat. Et ut
sane hoc totum mundum in ad-
mirationem rapit, quod David
præ cæteris Isai filiis in principem
populi evectus esset; ita admira-
mur hodiernum in principibus do-
norum Excellentiam præ cæte-
ris, quorum causa absq; dubio &
David principatum obtinuit. Ut
ergo sunt magna principum do-
na; ita PURPURÆ recte assimi-
lamus, quæ alios ornatus longè
excellit. Ut vero illa dona recte
purpuræ respondeant, videndum
Principi ut purpuram suam recte
agnoscat geratq;. Purpura co-
lorem tam intus quam extra ha-
bet eundem: Sic Principem or-
nant tam intus quam extra, tam
in Solio sive throno sedentem
quam regnum permeantem & ci-
ves

ves lustrantem, hæc duæ virtutes,
sed Duæ maximæ, JUSTITIA scil. &
BONITAS. Nam hæc ita Jobus in
prædictis verbis combinat ut nisi
à Principe consimili ratione con-
jungantur, purpura non amplius
tota sed disrupta videatur; Una
fortassè totum orbem subjugare
valeret sed altera vincit ho-
minum corda. Justitia absq; bo-
nitate objectum omnis timoris:
bonitas verò absq; justitia, coro-
na sine sapientia. Felix nimirum
ille Princeps, in quem harum vir-
tutum splendidus inciderit Coc-
cus! Felix populus, cui in hoc
venerari habitu licet suum Prin-
cipem! Hic enim habitus instar
Angelicæ ornat stolæ. Mo-
sen de-
cui baculus, quem jussu Dei in
manus suas sumpsit; & Aharo-
nem

nem vestitus ille præclarus, quem
gestavit: hic paritèr ornatus prin-
cipem decet, & eum corruscare
facit coram Deo & hominibus.
Sicut in purpura color, colorem
mover, & tamen unus idemq;
Cocceus color est; ita Justitia bo-
nitatem mover, & bonitas justiti-
am. Justitia temperata lenitate
in cœterarum virtutum choro,
velut Hesperus vesperi inter omnes
reliquas stellas, longissimè enitet
& elucet. Normam Universæ
gubernationis p/ponimus legem
Dei in verbo scripto & natura re-
velatam eamq; immutabilem, di-
scernentem septo immoto hone-
sta & turpia, præcipientem recta
& justa & prohibentem contraria:
ad quam Princeps tuendam ceu
Custos positus est. Undè rectè
Plu-

Plutarchus: Principem esse imaginem Dei, cum seipsum similem Deo, Justitiæ & virtutis culturâ exhibeat. Quod si hæc tanta est descriptio Principis, nihil magis decet Principem, quam ut Justus sit: Justus, inquam, erga populum, justus erga se ipsum, justus erga cives, justus erga leges suas, ut juxta easdem regere populum sibi subditum, contumaces punire, obediētes verò præmiis ornare non desistat: ut hominum mores justī ac honesti cum Dei voluntate ac lege congruant, & Dei sapientia ac justitia in genere humano agnoscatur celebreturq;. Justus erga bonos, justus erga malos, deniq; justus erga potentes ac Pauperes. In summa, ut justitiæ odor circum totius Regni orbem

bem se spargat, non secus ac præclari aromatis, quod universam domum replet & reficit. Theodosius imperator magnificè dixit: digna vox majestatis regnantis, legibus allegatum se Principem profiteri. Illustre Justitiæ exemplum in Salomone legimus inter duo ista scorta judicante: quod quoniam cuius sacras legenti paginas in confesso est; unicum ex profana historia producam, ex quo deinceps qualiter cœtera formari debent ad status & conditiones temporum, judicari potest. Est verò Carolus Burgundus Ferdinandi Imperatoris avus maternus mihi nominandus, qui memorabili quodam exemplo sanguinis reatum, qui plurimum regna infestare solet, prudenter & justè tollere

C

rollere potuit. Caperat nobilis in ipsius provincia alium nobilem hostem suum: cujus uxor de mariti liberatione sollicita, lytron alteri offert aliquot millia coronatorum. Is se hac conditione redditurum ei esse maritum pollicetur, si unius noctis sibi potestatem fecerit. Mulier sumpto de liberandi spatio, cum maritorem communicat, eoq; assentiente, voluntati alterius, morem gerit. Postridie maritum ipsi reddit hostis, sed à se prius interfectum & capite truncatum: illa acerbissimo dolore ac luctu percita, Principi suo Carolo Burgundo causam totam exponit, & atrocissimum latronis scelus puniri petit. Carolus nobilem illum Cœlibem in aulam accersitum, rē cognita, solem-

solemni nuptiarum ritu matronam illam ante à se adulteratam in matrimonium ducere, & nuptias illico celebrare cogit. Mox sponsum novum in aream publicam productum, per lictorem securi percuti jubet, & matronæ ac filiis, quorum patrem ille antea nefarie trucidaverat, omnia illius bona & fundos attribui. Bellè sane! sic namq; decet Justitiam exercere Principem etsi non semper lege scriptam tamen legibus & præceptis congruentem, quæ digitis Dei notata sunt, quæ volunt, cuius suum esse tribuendum, neminemq; lædendum, nec extinguendum illud lumen, quod ipse Deus Pater luminum suscitaverat. Hoc profectò iusti Principis signum est in throno sedentis, ut

ornatus ejus, sit justitia : quippè
majestas quædam in justitia resi-
det , quæ injustitiam dispellit.
Nam per justitiam thronus stabili-
tur dicit Salomon. * Benedi-
ctus ille populus, cujus Principes
justi sunt. Tum enim homines
tranquillè vivunt , & diligentes
munia sua obeunt, siquidem sciunt
se fructum laborum suorum mes-
suros. Tunc quilibet defensor
imperii erit, siquidem reperiet se
per idem iri protectum & defen-
sum. Principes, cum recti sint
& justī , cumq; non modò aliis
sed & sibi ipsis juxta hanc normam
imperent, fatemur aheneos mu-
ros esse , & contra quosvis insul-
tus fortissima propugnacula.
Quandò enim homines vident se
â pœnis

* Proverb. 16. c. v. 12.

â pœnis non liberari , desinent
mala facere: factionesq; & intesti-
na bella, sedabit Principum justi-
tia. Quoniam autem legitimâ
longissimâq; merita , tutissima via
ad honorum culmen sunt , facit
Principum justitia, ut non indigni
dignioribus præferantur, nec adu-
latorum monstra sinceritatis bono-
rum viam præcludant. Cum il-
læ personæ , quæ nullius frugi
sunt, omni gratiâ & favore, quem
bonis Princeps declarare solet, pri-
ventur; cum omnis atheismus &
impietas ab aulâ relegetur, cum
immoderati potatores & Bacchi
fratres odio habeantur; cum blas-
phematores, & mendaces pro i-
psīs tartari spectris; tum justitiam
florere, & aulæ Principalis pruden-
tissimam esse magistram non ne-

gamus. Vah! vero antiquorum
temporum vices infelices hæcce
in re, & præsertim veterum Ro-
manorum sub Imperatoribus, Ti-
berio, Caligula, Nerone, Domi-
tiano, usq; ad Trajani, Antonii
& Marci Aurelii tempora. Sub
Caligula & nonnullis aliis in ni-
hil aliud prospectum fuit, quam
in vitia & voluptates: non potuit
quisquam ad aliquem honoris
gradum evehi, præter simulato-
rum farraginem. Non erat tu-
tum consultare in medium, inuti-
litatem publicam & bonorum fe-
licitatem, nisi statim pessimi fra-
tres Achitophel, omne jus & æ-
quum deturbarent & vaniloquen-
tiâ sua distorquerent, in aulis Im-
peratorum. Partim quoq; eo-
rum religio, quæ aliàs falsâ, tanto
facta

facta detestabilior, quod impera-
tores suos, etsi vitiosissimos & ca-
tharmata mundi, divinis honori-
bus, adsecissent. Civitas eorum
in cineres redacta, ex inordinata
cupidine, Tyrannis suis morem
gerendi. Bellicosissima Roma-
norum virtus per voluptates ita
diminuta & enervata, ut prorsus
ad omnem & vel minimam rem
gerendam elumbis esset: Thea-
trorum autem & Comædiarum
tanta frequentia & continuus cul-
tus, ut quæcunq; non antea effe-
minata essent per varias volup-
tes & molliæ usus, certè per hi-
strionum & Agyrtarum spectacu-
la perq; comicos theatrorum cha-
chinnos facta deteriora. Tan-
dem appropinquante felici tem-
pore, quo Marcus apparuit Aure-
lius,

lius, alias Philosophus dictus, cu-
jus imperium ferme 20 Annos
duravit, Romanis quasi novum
fortunato omine sidus surrexit.
Ille enim regni vulnera curasse le-
gitur, dum justitiam exerceret,
dum vitia propelleret, dum Adu-
latores relegaret, dum simulato-
ribus deceptoribusq; non morem
gereret, dum nullum Machiavel-
lum admitteret, sed Constans
Constantiæ exemplum præberet;
quippe nunquam vel levitatis vel
tyrannidis accusatus. Sub tali
Principe haut aliter esse poterat,
quin Gens orbisq; dominatrix, ite-
rum quasi suscitata ad pristinum
rediret fulgorem. Hæc singula
justitiæ sunt bona, quæ PRINCIPA-
LEM ornant PURPURAM: sed non sic
justitiam nominamus, ac si illa Bo-
nita-

nitatem, clementiam, misericor-
diam excluderet. Hæc enim quæ
Jobus conjungit in suo Principa-
tu, non debent sejungi à bono
Principe, cujus imaginem Jobus
repræsentat; dum enim dicit: se
oculum fuisse Cæci & claudi-
cantis pedem, Pauperumq; Pa-
trem, & asylum: bonitatem in-
culcat non tyrannidem, clemen-
tiam non asperitatem, misericor-
diam non inhumanitatem. Non
sunt hæc invicem pugnantia, ut
in Scholis loquimur, Justum esse
& simul bonum: quippe Justitia
in se bonitatem habet. Dum e-
nim justus id exercet, quod justum
est, bonus audit; & bonitas in se
habet justitiam, dum vero sub-
missis & obedientibus parcit Prin-
ceps, Justi titulum meretur. Ut

CS

in

in Deo misericordia superat iudicium: ira in magnis & heroicis Principibus, quo magis lenitas, mansuetudo, clementia placabilitas enitent & conspiciuntur, eo propius ad similitudinem Dei accedunt. Bonitas & moderatio ac clementia sæpè, perturbatissimis Reipublicæ temporibus, pacem & tranquillitatem Imperio salutare restituit. Consulere Patriæ, parcere civibus, fera cedere abstinere, mores regere, Reddere orbi quietem, seculo pacem suo, hæc summa virtus, petitur hæc cælum viâ, ait poëta. Et verè apud Euripidem Rex Menelaus inquit: si vela tendas nimium, navis mergitur: sed si relaxes rursus, vehitur tutius. Odit Deus nimis vehementis impetus, odê-
re

re cives, gravior est moderatio. Excepta est cujusdam Imperatoris vox: Severum & immitem fuisse me sæpius poenituit, lenem & placabilem nunquam. Præclare dictum: nam in plebejas & vulgares naturas, cupidiores vindictæ & offensionum tenaces, hæc moderationis & clementiæ exempla non cadunt: sed quò præstantiores sunt ac generosiores naturæ, eo Deo similiores, hoc est, mitiores sunt & placabiliores. Nihil est magnum quod non idem sit placidum, & quò quisq; est major, magis est placabilis iræ. Regni & imperii felicitas in pacato statu consistit: Principum verò bonitas pacatum statum conciliat: Undè videmus, varios motus, varias controversias, varia
diffidia

diffidia, principum componi bonitate, aut ad minimum eludi. Nam ut Regis ad exemplum totus componitur orbis; ita subditis si imperet bonus Princeps, suo exemplo ad bonitatem, tanquam Stella Sapientes Bethlehemum deducet. Hæc sanè virtus mirificam vim conciliandi animi & sui amorem inspirandi habet; ac in magnis Regibus & Principibus, præcipuè grata, iisque ipsis salutaris est, quâ animos populorum firmis benevolentiae, fidei, & promptae obedientiae nexibus, sibi devincire possunt. Hæc Cyrum, Augustum, Trajanum, Titum & Gratianum antiquis commendavit seculis. Adrianum Imperatorem accepimus, cum anui cuidam se, ut audiret roganti, transiens

iens respondisset: Ocium sibi non esse, & illa deinceps clamasset: noli ergo imperare, statim conversum, mulieris querelam summa comitate auditam expeditisse. Talis profectò comitas Principem ornat. Bonitas erga egenos & pauperes Principum est aurum, vel corollæ quibus purpuræ eorum sunt interstinctæ, quæq; micant margaritis puriores. Pupillorum & viduarum asylum bonitas est Principum; dum enim undiq; hinc & illinc pressæ, penitus quasi semianimes jacent, Principum adspirante aurâ, & misericordii afflatu refocillantur & eriguntur. Egenorum gazophylacium Principum clementia: Studiosorum & musas colentium fulcrum. O tam egregiam virtutem!

rem! O principis verè proprium!
Sæpè Principes in hâc parte negli-
gentiores sunt, quam vel ipsis vel
Regnis eorum utile est, ut boni-
tatis immemores, civium miseriam
sibi non cordi esse sinant, nec
querelas eorum libenter audiant
& opem ferant ipsis. Quorun-
dam tanta non solum morositas
& fastidium, sed etiam perversitas
est, ut nihil ista ad se pertinere pu-
tent, & nullam planè facultatem
se adeundi civibus præbeant, vel
compellantes asperè & duriter à
se repellant, vel planè ludibrio
habeant. Talis Demetrius Ma-
cedoniæ Rex erat, quem legi-
mus Atheniensium socii populi le-
gatos, biennium aulam sequi jus-
sisse, prius quam eos audirèt. I-
dem cum in via aliquando ma-
gnam

gnam copiam libellorum suppli-
cum hilari vultu à civibus suis ac-
cepisset, & hi optima spè læti, cer-
tam sibi opem à Regis clementia
expectantes, sequerentur: Rex
flumen Axium transiens, cum ad
medium pontem venisset, omnes
libellos non lectos in flumen con-
jecit, & supplices, velut muscas
molestiam sibi exhibentes, à suo
comitatu depelli iussit. Apagè ejus-
modi mores à Principe! Apagè
tantam & tam detestandam incle-
mentiam. Intra orcum potius
maneat, quam in Principum pur-
pura circumserpat. Sceptra Prin-
cipum aliquando manum in sum-
mitate gestant: quid hæc manus
designat, nisi bonitatem & ele-
mentiam, quæ cives suos oppres-
sos, indigentes, pauperes, & de-
spicatu

spicatuī habitos elevent & excipiant. Opulentiores & ditiores suis confidunt thesauris, tanquam idolis maximis: in quo pauperes & egeni confiderent, nisi post Deum in Principe? Qui iis muneribus ac officiis funguntur, quibus nihil excelsius accidere potest; suas conditiones, tanquam Xerxis exercitum, jactabundè enumerant: in quem autem sperarent inferiores nisi in Principis bonitatem, à qua expectant, si non magna (quippe non omnibus magna dari possunt) mediocritatem, & suis respondentia meritis. Nihil profecto bonitate excelsius; excelsius inquam. Nam sicut Deus bonus est, qui cœlum inhabitat excelsum; ita Deo redditur Princeps tanto propinquior

pinquior, quantò benignior, & quò propinquior eò quoq; excelsior. Coronam in capite gestat princeps, tanquam in cellissimo loco totius Corporis; hæc verò corona si margaritis pretiosis & adamantibus genuinis ornata sit, tantò est illustrior: sic bonitatis corolla, si infucata bonitate contexta in Principe resideat, eò illum reddit amabiliorem, & quantò amabilior est, tantò dignior in mentibus subditorum. Finge omnes egenos, omnes pauperes, omnes pressos, omnes exules, omnes imbecilles coram Principe jacere: si ipsis benignitatem præstiterit, similis est & Samaritano, qui misericordiam homini per latronum manus spoliato præstiterat. Certè nullum est balsamum

D adeo

adeò refocillans sensus deliquium
passuri hominis, quam bonitas
Principis, in erigendis pauperum
& egenorum capitibus valet. Her-
bas vulgares, quæ in pratis & a-
gris pedibus nostris conculcan-
tur, videmus lenem Zephyrum
iterum erigere: sic pauperes &
orphani pressi & quasi pedibus
calcati iniquorum, Principis be-
nignitate tanquam grato Zephy-
ro iterum eriguntur, cujus afflatu
si non beantur, jam actum est de
ipsis hæc in mortalitate. Prin-
cipum in aulis crySTALLINA cande-
labra sive lampades egregiè lu-
cent; sic bonitas principis Coro-
na Candelarum talis est, quæ mul-
ta possidet & gestat lumina. In
bonitate enim humanitas est, in
bonitate gratia, in bonitate libe-
ralitas,

ralitas, in bonitate singula bona:
quibus, quando ornatus Princeps
est, jam profectò mortalium sta-
tum adeò superat, ut propè coe-
lestem dicerem, nisi hominem es-
se scirem. Duriora ingenia, du-
ros amant affectus. Proinde vide-
mus multos esse tantæ duritiei ho-
mines, ut cum videant aliquem
plecti capite, ne suspirium quidem
mittunt, & cum delectatione vel
gravissima quæq; supplicia vide-
rent. Abhorret ab eorum inge-
niis pii & mansueti hominis na-
tura: proinde optat talem Prin-
cipem, qui bonus & benignus est:
non verò sic benignum, ut par-
cat fontibus, cum parcendum
non esset; sed si parcere possit, ut
tum vel parcat vel leviter puniat.
Abeat ergo Machiavellus cum suis

diabolicis technis & figuris, quibus informat Principem non mansuetum, non clementem, non bonum, sed vehementem, durum & inimitem. Belluarum hæc potius natura est, quam hominum. Semper id operam dabit Princeps, ut de eo possit prædicari honorificentius, quam de alio quopiam, sicut enim exemplum regule in omnibus erit; ita prospiciendum ipsi ut nullus eum dotibus excellere videatur: Ast quænam maior bonitate virtus? quâ si excellat Princeps, jam infinitis pars sanguis alios post se relinquit. Forma, species corporis, statura, robur & alia in Principe laudari debent: sed si his omnibus destituatur, vel mediocria habeat singula, modo bonus sit, semi Deus esse appareat.

paret. Achabum & Isabel non minimè ornasset, si boni fuissent. Achabus enim splendidus satis & coram toto Judæorum populo majestate plenus, & Isabel forma speciosa: Sed pessima avaritiæ lues, Principem dedecens, dum insonitis Nabothi vineam appeteret, & demum fraudulento molimine ad se traheret, ita fecit eum eamque odiosas & coram Deo & hominibus, ut turpissima morte omnis inclementiæ & inhumanitatis luerent poenam, sibi in opprobrium & posteritati in documentum perenne. Quid dicam de Rehabeamo Salomonis filio, qui omnem illam bonitatem, qua antea Patrens ejus lucebat, ita sua asperitate reddidit obfuscata, ut potius tyrannus quam Princeps haberetur.

D3

beretur. Ille enim, contempto seniorum consilio, juniorum arripuit persuasiones, & universo Israël petenti jugum levius respondit: se jugum duplicaturum, & scorpionibus ac ferreis virgis cives suos cruciaturum. O genus plusquam diabolicum! is enim scorpiones & ferreas virgas manibus gestans depingitur; quæ profectò non sceptrum sunt clementiæ & bonitatis, sed tyrannidis gladii tricuspides. Hæc non sunt manus parentum, quibus filiolos suos palpant, sed acuti cunei, qui ossa frangunt, & cives, qui filiorum instar sunt, ante tempus emori faciunt. Qui filios & liberos suos continuo etiam propter leviores errores, non delicta dicam, percutiunt; mentem, & rationis ac
judicii

judicii vim, ipsis diminuunt vel prorsus abigunt: sic Principes, si semper dura ingerunt, enecant potius subditos quam vitam ipsis impertiunt. Vitam inquam; nam profectò bonitatem principis & misericordiam ejus beari, vita est altera, sicut enim vivere naturaliter, fuit ex Salubri constitutione corporis, ita vivere civiliter ex Principis contingit bonitate, quæ anima & vita Reipublicæ est. In cæteris laudibus, quibus Scriptores Atheniensium Principes prosequuntur, hæc summa est, quando eos bonos fuisse pronunciant. Quorum quando exempla sequuntur Principes, jam profectò Purpuram eorum induisse sibi videntur. Quid verò ulterius mihi dicendum? Princeps quanto alias

excellior, tantò se ipso sublimior redditur, si pessimam fugiat pestem, quæ nec Jobo ad palatum, & *Φιλανθία* vocatur. Hoc enim inculcant verba, quæ dicit Princeps ille Edom: quæsi veram causam, quam non intelligerem. *Φιλανθία* profectò Mater superbix, qua in cohibenda, ceu bellua multiformi ac multiplici, magna arte opus est. In uno enim corpore multa habet capita, ceu Draco Apocalypticus, & impedit magnos in sapientia profectus, partim dum pudet discere homines, ne inferiores videantur; partim quod magnam partem vitæ, superbi per ambitionem invidiamq; transigant, ut sic occupatis nulla sana cogitatio subire possit. Fabulantur Poetæ Narcissum ad fontem

tem purissimum labore venationis fatigatum venisse, suamq; imaginem in fonte inspexisse: amore autem sui ipsius captum cum nullam potiundæ talis formæ, sibi spem reliquam intelligeret, sui ipsius desiderio contabuisse, ac Deorum misericordiâ in florem sui nominis conversum fuisse. Quæ fabulâ quid aliud veteres Sapientes monere voluerunt, quam ne nimis maturè & ante tempus sapere incipiamus, neve nos aut nostra nimis amemus atq; admiremur. Proverbialis ista regula, qui se extollit, humiliabitur, docet omnem omnino præstantiam, quando quis vel vitæ sanctimoniam, vel donorum sibi collatorum excellentia, eruditione, sapientiâ, doctrina & scientiis, vel divitiis,

D 5 facult-

facultatibus, dignitate, & potentia elatus, superciliosè superbit & alios præ se contemnit, Deo T.O. Max. exosam esse. Platonis est præclarum effatum: Omnium malorum summum nobiscum nascitur, cui omnes veniam damus, nec ejus levationem desideramus, quod videlicet unusquisq; sibi amicus est natura, & suis opinionibus delectatur: sed revera, *hic morbus, quo singuli nimium sibi placent, fons est omnium errorum, & delictorum in vita*: quia amor est cœus & faciliè decipitur circa rem amatam; ex quo fit, ut non rectè judicare possit ea, quæ justa, bona & præclara sunt, cum antereceptis opinionibus impediatur, neq; verò magni viri est, se suaq; immodicè amare, sed acquiescere

re in justè factis seu propriis seu alienis. Hoc autem malo fascinati, putant se multum sapere, cum nihil intelligant, cumq; omnium rerum scientiam sibi arrogant, nolunt consiliis cedere atq; hoc modo turpiter hallucinantur. Hæc profecto verba sunt Platonis non alto spernenda supercilio, & si cuiquam faceßere debeant considerationem, utiq; Principi, quem leges condere, decreta statuere, causas dirimere, justitiam administrare oportet, ut non sibi soli sapiens, mortalitatis oblitus ea sæpius pangat sciolus, quorum postea poeniteat non rectè factorum. Homines enim sumus, & idcirco humani nil alienum à nobis putabimus. Errare principes etiam possunt, ut supra dictum, sed

sed ab erroribus sibi præcavere,
nullum sanius consilium, quam ut
consiliis utantur, circumstantias
inquirant, modos investigent, om-
ni prorsus postposita *Philosophia* &
sui cœco amore. Hinc magnum
resultat Principibus commodum,
si consiliarios sibi adjungant se-
nes, graves doctos & omnium
statuum peritos: in religionis ne-
gocio gravissimos Episcopos, qui
probè Theologiam didicere: in
Politicis autem rebus Heroas, qui
Lipsium aliquando perlegère, &
ex eo omnes Machiavellitas con-
vellere didicerunt. Vah Roma-
nam Rempublicam, cujus nunquā
memoriam amittere queo, quo-
tiens lego ista verba, quæ Scri-
ptor Historiæ Machabææ in lau-
dem istius Reipublicæ reliquerat,
dum

dum validam gentem diceret,
quæ annuo quali capite regere-
tur, circumscripto trecentis & vi-
ginti Stellis, puta consiliariis sive
senatoribus, quos Stellas voco bo-
na tuapace, lector, sive Princeps
sis sive alius. Nam ut Stellæ in cir-
co cœli splendent & illustrant su-
periores plagas; ita probi Con-
siliarii Regni dicuntur ocelli, quin
si addam & aures: Ocelli, quo-
niam ipsorum, ex veteri formula
est providere cum Principe, ne res-
publica quid detrimenti patiatur:
Aures autem, quia coram illis
tanquam summis post Principem
capitibus, actiones civium produ-
ci solent, (cum Princeps non o-
mnibus in locis esse simul possit)
ab illis approbari vel reprobari ad
tenorem juris & æqui, ipsisq; in-
ter-

terpretibus, causæ ad pedes Principum maxima cum civium felicitate devolvuntur, quæ propter rationes certas & circumstantias præcipuas, aliter vel transigi vel sopiri nequeunt. Iccirco Principis est providere, ut sinceros sibi adjungat Consiliarios, in quorum humeros hæc talia onera, absq; timore imponere possit, certus de fide, certus de industria. Præcludunt ergo hæc sententiæ omnē prorsus *Disavias* à Principe; dum enim nihil aliud est, quod Principem impedit à recto gubernandi tramite, propriæ certè blanditiæ, ceu Syrenes perniciosissimæ, id tentant, quas nisi aure, divino verbo obfirmata repulerit, totus perit. Quotiens Nabuchodonosorem recogito, puto ipsum potuisse

tuisse constare, nisi in maxima sibi blanditus esset parte. Errores enim ejus fuerunt securitas & superbia, quæ ambò pro dolor arcana sunt peccata, & facilius obrepunt in rebus secundis, ac præcipuè Excellentibus viris, qui habent admirabiles successus, ingentem gloriam, magna Dei dona. His commodis cum delectatur animus, non sentit significationes iræ Divinæ: paulatim extinguitur timor coeli, & jactabundus insurgit animus sui amans sibiq; omnia tribuens, dicitq; cum Nebuchodonosore suo: hæc babel est, quam ego in gloriam majestatis meæ extruxi. O monstra! O spectra! in domesticis laribus! sicut Pompejus quoq; dicebat se suppositione pedis, Italiam totā completu-

pleturum esse exercitu: & Timotheus Dux Atheniensis in concione: Hoc ego feci non fortuna. O insulsum sermonem! à quo Princeps ut Dei vicarius abstinere debet & cogitare, quod res secundæ plerumq; pariant securitatem. Fortuna quos nimium fovet stultos facit; & ut verbis Peiceri utar, primus ac precipuus ac maximus gradus stultitiæ est, oblivisci Dei, non recordari suæ conditionis, quo loco fueris & ex quo loco ascenderis. Deinde securitatem sequitur amor, & admiratio sui, fiducia sui, quæ trahit secum infinitum agmen & chaos reliquorum scelerum, quia sua tantum consilia præfert, aspernatur aliorum admonitiones, fit pertinax in tuendis suis, asper in
confe-

consuetudine humanæ vitæ, delectatur assentationibus, fit crudelis, iracundus, sicut Alexander interficit etiam amicos. His omnino drama clauditur cum lugubri exitu, in quo commones facti clamant cum Oedipo Euripidæo: ego qui excellui omnes reges sapientiâ, nunc quid sum, nisi evanescens umbra, vel cadaver, vel volatile somnium? **Da folget denn** Pœnitentia. Hætenus ille: quid ergo magis est, quod purpuream vestem Principis ornat, quam geminum hoc fidus: inquirere in causas, sui post habito amore, & aliorum consilia non spernere, si sana sint. Sane vetus quidem regula est: Arcana principum indagare periculosum; unde Plutarchus: qui principum
E cipum

cupum secreta rimantur, sepè prius
seipfos pessundant, quam cogno-
verint quod quærebant: ut & hos,
qui non contenti solis splendore
circumfuso, ipsum ejus orbem li-
berè intueri, introq; penetrare suo
visu conantur, luminibus capi vi-
demus. Durum sanè est ea ra-
tione aureum vellus capere, nec
ê re est, ea via Colchos ire: arca-
na arcanorum Princeps sibi reti-
nebit. Abditos enim principis sen-
sus, & si quid occultius parat, ex-
quirere illicitum & anceps. Sed
si cordatus Princeps est, ita sibi
non credit, ut omnia secum reti-
neat: retinet arcana sibi propria,
revelat revelanda, & hoc est bi-
lancem in æquipondio tenere:
tum benè valet respublica, tum
stant regni fundamenta: consilia
dare

dare posse, & consiliis obtempe-
rare justî & boni est Principis, imò
Justi Principis, quod nemo nega-
bit. Excipit denuò aliud egregium
ornamentum, quod Principis Pur-
puram sole clariorem resplende-
scere facit, quando videlicet se
fortem & Achilleum præbet pro-
pulsatorem omnium hostilium
tentationum à regni sui corpore.
Hoc enim est inter cœtera ad du-
ctum Jobi, rapinam ex dentibus
iniquorum retrahere. Præcla-
ra sanè virtus ipsa fortitudo, &
principem ita decens ac Hercu-
lem suum scutum: Undè Ipsa for-
titudo depicta, clamidem supra
caput, & brachio gestans scutum
conspicitur, columnæ innixa, tan-
quam immobili constantiæ signo.
Principum sanguis præ reliquo-
rum

rum generosior, undè Heroës heroico sanguine creti dicuntur. Sicut ergo iste sanguis multo est generosior; ita oportet fortitudinem Heroum, tanto esse augustiorem. Nam sanguis generosarum animarum in illis vehiculum, quæ si generosior, generosos quoque actus edunt. Nulli magis convenit fortitudo, quam Principi; nam si defensor audit Patriæ, undè illud nisi à fortitudine? si Regni dilator, undè id nisi à fortitudine! si hostilium tentationum propulsator, undè nisi à fortitudine? quam apud se alit tanquam magnus ille Alexander, ille enim in fortitudinis palæstra ita defudavit, ut sui similem an polus alter & alter unquam viderit, dubitare facilis nobis ansa est. Quid verò

CARO-

CAROLUM magnum subtriceo? quid fortes Scipiones, quid Augustos imperatores? ut nunc de reliquis non loquar, ne piaculum in domestica exempla, tacendo committatur. Unicum satis evidens & præclarum fortitudinis exemplar GUSTAVUM Primum exhibeo; quem facile tutorem & scutum Patriæ dixeris: Ille enim ardenti amore libertatis & salutis Patriæ, ex Christierni Regis tyrannide vindicandæ, & indignatione ac Zelo Heroico adversus Patriæ hostes inflammatus, etsi in extremas angustias res Svedorum redactæ viderentur; quippè Regni decus & Metropolis, Holmenfis Civitas vi capta & occupata: tamen ingenti magnitudine animi, vigilantia in rebus adversis, constan-

ti & ardenti impetu ad depellendos hostes & in libertatem pristinam Svediae Regnum restitutum rapiabatur. Quae res adeo feliciter ei etiam successit, ut, depulso tandem hoste, & extra muros Metropolis nostrae detruso, magna cum bonorum omnium & Patriae amantium laetitia & applausu ingressus, Svecorum Gothorumq; Rex Salutatus fuerit, hic sane ita postmodum, per fortissimos belli duces, & propriam magnanimitatem res composuit & ordinavit in universo Sveciae Regno, ut merito nutantis paulo ante Regni molis libertatisq; statore, & Patriae Pater appellaretur; titulo profecto non nisi Principem decenti, fortem & Regni instauratorem! Non sunt mihi tacenda

da CAROLI Noni, non GUSTAVI ADOLPHI magni, & CAROLI GUSTAVI monumenta, quibus mausolæa & columnæ veterum Romanorum more erecta quasi videntur, cum hac inscriptione:

Fortes Fuere Heroes:

CAROLUM Undecimum, Regem nostrum modernum Clementissimum, Mars ita jam dudum in bello Danico pro Patriae libertate gesto condecoravit; ut capiti ejus quasi corollam imposuisse videatur, cum hoc emblemate: *Fortiter pugnans; postremum triumphavit.* Euge fortitudinis exempla, quae unquam, nec sera posteritas nec vices & fata oblitterabunt. Columnas Duas fecisse Noachus traditur, unam lapideam, lateritiam alteram, quibus res ge-

stas primi mundi inscripsit, ut posteritati suæ traderet, immunes ab omni aquarum injuria & vi: ita erunt rerum gestarum ab his regibus Columnæ, immunes ab omnium temporum vicibus & mutationibus ad extremum usq; mundi finem, ut nunquam memoria illis insculpta horum heroum evanescat. Magna sunt fortitudinis exempla, quæ Sacræ nobis tradunt literæ; inter illa elucescit Israelitarum Istius Principis, qui de Parentis sui agmine excubias agens, ursum prostravit & Leonem, duo sanè fortissima animalia. De se enim fatetur coram Saule, quod Ursum percussisset, & agnum ex faucibus ejus liberatum reddidisset. An accomodatius unquam exemplum his verbis Jobi

bi dabitur? Ut enim David se oviculam ex Ursinis dentibus traxisse dicit; ita Jobus rapinam ex iniquorum faucibus. Fortis est non permittere quidquam iniqui, & si quid vi fiat, spoliū extorquere. Fortes Principes non detrectant pro Patria & pro grege, si necessitas requirat, fortiter pugnare & cum gloria, si Deo placuerit, sanguinem offerre. Pelicanum dicunt rostro pectus suum percutere, & sanguine pullos suos irrigatos & vivos reddere: Princeps fortis & cives amans, Pelicani instar est, qui etsi non ipse temere pectus suum periculo exponat; tamen urgente necessitate exponere non abnuīt. Hinc sanguis effluit verè irrigans animos & corda civum: irrigans inquam, non

E S quod

quod Principem suum mori voluerint (absit enim tam foeda expectatio) sed quod ipsi semimortui, dum sentiunt pronam in se ipsos Principis voluntatem, qui si vel moriendum pro ipsis esset, non recusaverit, reddantur quasi vividiores alacrioresq; ad propulsandas injurias hostium, unum tanquam corpus cum Principe uno. Nescio, unde futilis sententia suum sortita fundamentum quorundam, qui pro aris & focis contendunt, Principem non debere praeliis interesse. Legitima enim bella, pro Patriæ & Religionis libertate suscepta, Principem omnino præsentem requirunt. Cum enim Princeps ritè disponat, cum turmas ordinet, cum Phalanges constituat, edicta faciat & impe-

imperet, singula tanquam ex tripode dicta videntur, tantoq; obtinent vim majorem. Quid enim aliud vult hasta Sauli? quid gladius Jehu? quid Davidis quidve Jonathanis Sagitta? quam quod Princeps primus in certamine & postremus in fuga esse debeat. Id tamen videndum Principi, ut injustorum nunquam sit bellorum ductor, illa enim contra Dei mandatum geruntur, & felicem nunquam eventum obtinent. Quæ bella non nisi ex avaritiâ, crudelitate, cupidineq; alias ditiones sibi subjugandi suscipiuntur, etsi ad tempus succedant, quod fit iusto Dei judicio in pœnam eorum, quibus adversa sunt; citò tamen possunt mutari: quem admodum res humanæ mutationi sunt obnoxia,

noxiae, ut quae hodiè injusto titulo capiuntur regna & ditiones, cras cum dedecore queunt amitti. Nihil enim est quod magis Deo displicet, quam iniquitas, & qui aequitatem amat, bonam retinet conscientiam; nec latro audit nec invasor, & tyrannus, sed optimus & christianus Princeps: optimus inquam & Christianus: Multi sunt qui Christianos se nominant, sed Ethnicis sunt peiores, qui per fas & nefas, ut dici solet, aliena invadunt, spoliant, rapiunt, comburunt & solo aequant. Titus lacrymas fudit, cum videret miseriam & vices Hierosolymae tam infelices; in medio Christianismi fortasse dantur, qui, cum vident flammam & fumos ex civitatum & Urbium aedificiis sursum ferri, exul-

exultant quasi & classica canunt triumphantes: Hoc non est Christianum esse, sed horridissimum, non Principem justum & Pacis amatorem sed disturbatorem felicitatis omnis. Pax sanè rerum optima: qui ergo Pacem nulla urgente necessitate vel frangit vel turbat, fera magis bestia quam homo, quippe dicente Poëta:

Pax homines, trux decet ira feras. Bonus Princeps nunquam pacem disturbat, sed quamdiu permissum fuerit à Deo, in pacato & tranquillo Statu vivere, cum gratiarum actione agnoscit bonitatem divinam, & ipsemet in id unice laborat, ut intra regni moenia placidam cum subditis vivat vitam: sed ut hoc boni est principis, ita nec Pravi esse potest, urgente

gente necessitate, & hostium machinationibus efflagitantibus, tanquam Abraham cum suis viris procedere & captos Lothos recipere. Unum est in felici statu agnoscere felicitatem, alterum felicitatem raptam, sibi & civibus recipere. Hæ sunt victrices actiones, quæ Principem illustrent. Sed dū victoriæ meminimus, dumq; fortitudinis recordor, insinuo pariter præclaram illā fortitudinem, quā se ipsum vincere debet Princeps. Vincere se ipsum, Victoria pulcherrima. Pulchrum quidem est compescere hostium superbiam, tyrannorum vim, multo tamen pulchrius propriis affectibus imperare, omniumq; pulcherrimum, cum is qui multos vicerit, seipsum demum vincat: namq; dicente Poëta:

For-

*Fortior est qui se quam quis fortis-
sima vincit*

*Mænia, nec virtus altius ire
potest.*

Admodum memorabilis in hæc re & prudens est oratio Electoris Marchionis Brandenburgici ad CAROLUM V. in obsidione Wittembergensi, cum captivus Princeps Johannes Fridericus, crimine læsæ majestatis, à duce Albano & aliis consiliariis Hispanicis condemnatus esset; quam ita me annotasse in scripto quodam, video. Vide inquit, elector, Cæsar! si secus feceris, ut factum ab imperii ordinibus accipietur: quantam odii immortalis materiam tibi, tuis omnibus ac posteritati constabis: si me consultore (nam quid alii consulant gentis suæ more, nihil ad

ad me) uti velis, moderare victo-
riam, eâq; utere ut te dignum est.
Parum est, quod hostes tuos bello
superaveris, nisi te ipsum vincas.
Qua re nihil fortius nihil præcla-
rius aut Majestate imperii dignius.
Alterius victoriæ laus, bona ex
parte ad milites, quorum operâ
in bello usus es pertinet, hujus
verò summa gloria, iram vince-
re, hostemq; clementiâ superare,
proprie tua est: facile sic Elector
Brandenburgic⁹, sua admonitione
exquisitâ animum Heroicum Ca-
roli Victoris mitigare potuit: cum
ipsius generosa natura alioquin ad
clementiam, quam rigorem, pro-
pensior esset; & antea quoq; sta-
tuisset: actiones mitiores & con-
silia leniora tutiora esse, quam
crudelia & Sangvinem tam illu-
strem

strem sitientia spirantiaq;. Ad
hanc victoriam, videlicet magno
animo, non solum hostes vincere
& victoriâ moderate uti, sed etiam
adversam fortunam, cupiditates
& se ipsum vincere, respexit Se-
neca dum Stilponem introducit:
Hic enim, inquit, captâ patria,
amissis liberis, amissa uxore; cum
ex incendio publico solus & ta-
men beatus exiret, interroganti
Demetrio, numquid perdidisset?
omnia, dixit; bona mea mecum
sunt. Ecce Virum fortem & stre-
nuum! Ipse hostis sui victoriam vi-
cit: omnia mea mecum sunt. Ju-
stitia, virtus, prudentia, quæ â
me eripi non possunt. Miramur
animalia quædam, quæ per me-
dios ignes, sine noxa corporum
transeunt: quanto hic mirabi-
lior

lior vir, qui per ferrum & ruinas,
& ignes, illæsus & indemnis eva-
sit? Sane hæc maxima virtus Prin-
cipi; ut victoriâ moderatè uta-
tur. Virtus equidem victoriam
parit, verum hoc ipsum Principi
commune est cum multis. Nam
& sunt, qui vicerunt, triumpha-
runt, imperarunt: hiq; innume-
rabiles & interdum etiam injusti
ac penitus indigni: qui verò victis
pepercerint, nihil intemperanter
nihil amarè, nihil crudeliter agen-
tes, ii nostro tempore perpau-
ci. Is ergo Princeps pro Deo quasi ha-
bendus, qui sibi in omnibus tem-
perare possit. Cato agebat: po-
tissimum imperatorem esse, qui si-
bi ipsi imperare posset: ideo, ut
autumo, quoniam absurdum vi-
deretur, eum plures vincere, qui
unum

unum non vinceret. Hannibalis
gloriæ, multum crudelitas detra-
xit. Ideo enim Principes sunt fortes,
ut crudeles non sint: ideo vin-
cunt, ut fortitudo laudetur, non
vero crudelitas. Si ergo Principi
vincere contingat; existimet vi-
ctoriam à Deo esse, & eâdem be-
nignè lenitè castè utatur; tum
perpetuam sibi laudem compara-
bit, eritq; posteritati clementiæ &
humanitatis exemplum. Julii
Cæsaris hæc ad suos milites oratio
fuit: Vera me loqui ita cognosce-
tis, si non id quod in præsentia
jucundum est, sed id, quod in per-
petuum prodest, utile judicaveri-
tis, neq; implere suas cupiditates
potius, quam moderari iisdem
egregium censueritis. Turpè e-
nim est modo eâ voluptate duci,
F2 cujus

cujus post poeniteat: indignum
est eos, qui hostibus suis superiores
evaserunt, voluptatibus succum-
bere: sic fortem decet princi-
pem. Præclarè dictum, veram o-
stendens fortitudinem quæ cum
honestate conjuncta est, quæq;
Principalem adeo ornat Purpurâ,
ut quasi orion ipse ibi fulgeat.
Sed quemadmodum fortitudo
planè egregia virtus est, quæ in
Principe micat tanquam aurum;
ita ejus fomes & nutrimentum
quasi, est temperantia. Nunquam
enim robur corporis & animi vir-
tus citius patitur damnum, quam
cum intemperies & luxus acce-
dat. Proinde Principi cavendum,
ut nec nimium Bacho, aut Vene-
ri indulgeat: quanquam & hæc
vitia, sororio quasi nexu conjun-
cta

cta videntur dicente Poëta:

*Est venus in vinis, ignis in igne
furens.*

Vina nimium consumpta, mentem
Principis debilitant, ut impar sit
Regni gubernaculo assidere. Ut
enim gubernator navim guber-
nans, si vino madeat, non rectam
lineam tenet, sed ad scopulos for-
tè navigat, cum nec puppim vi-
dere potest, nedum proiacentes
fyrtes; ita Princeps pessima vini
ingluvie turbatus, singula distur-
bat, ut reipublicæ navi maximum
instet periculum; Veneris exerci-
tium debilitat corpus & effæmi-
natum reddit, & quendam Sar-
danapalum inter mulieres versan-
tem & colos attrectantem. Nec
Caldius Biberius mero unquam
benè imperavit, nec Sardanapalus
F3 unquam

unquam benè disposuit & ordinavit. Quamdiu Alexander, magnū illud terriculamentum orbis, temperantiæ litavit in castris, benè castra sua & metiri & movere posuit; sed vino madens, interdum cum Clyto rem habuit, interdum cum Thaide, donec turpi mortis genere petitus occumberet, tot antea terrarum & regnorum Victor. Holofernem vini & Bachi crateres enecarunt. Proindè quò Princeps temperantior, eò fortunatior. Abeant ergo in malam rem, qui Principes & Duces cum suis lenociniis invadunt, & alliciunt ut magnos crateres uno haustu ebibant, ponentes in tantā ingluvie fortitudinem ipsam. Sæpe hâc ratione & vitæ Principum pessimè consulitur & famæ,

famæ, gloriæq; eorum. Per-
sas tantâ temperie & Turcos uti
novimus, ut instar bruti habeant
hominem liquore Bacchi irriga-
tum. Quid si Principes suos, sul-
tanos & Agas, in tali statu conspi-
cerent? Ergo Christiano Principi
videndum, ne apud prophanas
gentes, nomen & gloria eorum
scommatibus & convitiis detur-
petur. Hoc est de quo electum
illud organon Dei, non modo
nos sed & Principes nostros monet:
ut nimirum convitiatoribus non
locus relinquatur. Juvat & levat
maximè conscientiam temperata
vita. Quid enim est, quod agathel-
luo & veneris pullus, de quo post-
modum non sentiat conscientia
tremores & angores? bibit supra
modum & nocturnis compotati-

onibus, Bacchi liquore labia humectat; conscientia postero mordet die & anxium facti reddit. Veneri indulget, & fœdis scortorum amplexibus caliginosam noctem ducit; conscientia angve peior mordet, pungit & inquietum efficit. Hic sanè immoderatæ vitæ fructus est: primum liberaliter facere, postmodum cum maxima perturbatione poenitere. O ergo temperantiam pulcherrimā virtutem! quæ virginis instar, casta semper & illibata remanet, & si unquam aliū decet sponsa hæc, Principem utiq; Regni Patrem, Regni tutamen & decus. Jam postremum ad splendidissimum omnium virtutum complementum, quæ Principis ornant purpuram, accedo. Pietatem scilicet & Religionem:
quæ,

quæ, quamvis mihi primo nominandæ fuissent loco, studio tamen factum, ut ad postremum reservarem. Quæ enim majoris sunt ponderis, ad postremum sæpius nominare & recensere solemus. Pietate nihil gravius, nihil dignius. Ut enim cœteræ omnes virtutes, solos homines & humana respiciūt consortia; ita hæc Sola, Deum & cœlestem dominatum. Hæc ornatus Princeps virtute, gloriatur tanquam Aharon, cum Urim & Thumim, per quod cum Deo loquebatur & responsa tulit. Hæc virtus mentes Principum, arcanā quasi subjectione percellit, coram essentia illa suprema, quæ omnia videt, & res in obscuro latentes ac honestati repugnantes, suo tēpore aperit. Hæc virtus animos

F 5

Prin-

Principum informat, ut cogitent
etsi longè aliis mortalibus superio-
res sint, coram Deo tamen sint ni-
hil: qui, sicut ipfius in potestate
fuerat ipsos extollere, & supra
thronos collocare; ita ipfius quoq;
potestatis est, eos iterum dejicere
de solis suis, sicut Nebucadono-
forem, si Deum non ritè colant &
præceptis ejus non obediant. Nam
sicut Principum tutamen est, ipse
summus Cœli Induperator, contra
quasvis injurias & despectus; ita
quoq; si illi ipsum despiciant, sum-
mus eorum ultor est; quandoqui-
dem si Cœli regimini, summorum
quantumvis Principum & Monar-
charum incepta deturbare placue-
rit, satis citò decident ipsorum
coronæ, & nutabunt ipsorum So-
lia. Pietas sanè ipsum Principem
Phæ-

Phæbo clariorem reddit: quâ De-
um, verâ reverentia colat, & fir-
ma fide ipsi adhæreat; quaq; o-
mnes prosequitur, qui pietatem
amant & religionem veram non
disturbatam volunt. Hoc est quod
Sacrae efflagitant literæ: ut nimi-
rum Reges Ecclesiæ nutricii sint,
& Reginae suæ nutrices. * Pertin-
et hoc ad Reges Christianos, ait
Augustinus, ut temporibus suis
pacatam velint habere matrem
suam Ecclesiam. Etiam Leo I. hoc
probè ad Leonem Imperatorem:
Debes Imperator, incunctantèr
advertere, regiam potestatem ti-
bi non solum ad mundi regimen,
sed maximè ad Ecclesiæ præsidium
esse collatam: Ambrosius præcla-
rè: cum omnes homines, qui sub
ditione

* *Isai. 49. v. 23.*

ditione Romana sunt, vobis militent Imperatoribus terrarum atq; Principibus, tum ipsi vos omnipotenti Deo & Sacræ fidei militatis. Pietas hæc tanto gaudet Zelo, ut non modo se ipsam in Principis persona exserat, sed excitet Principem ad ulciscendum eos, qui relicta pietate & religione atheisticam & licentiosam amant vitam. Pietas hæc tam sincero gaudet Zelo, ut non modo Principem cuius religioni adhærere prohibeat, sed & excitet eum in pœnam & vindictam, contra omnes religionis turbatores & Schismaticos, qui cœlestem veritatis lucem & piæ antiquitatis consensum, tetra obfuscant innovatione. Pietas hæc, sæpè Principibus, in medio gloriæ & maiestatis eorum, inculcari

cari solet: quod quamvis dii quasi esse videantur, nihilominus tamen moriendum sit ipsis in suo regimine prout hominibus, ideoq; videndum, ut nihil tale omissum sit, quod tranquillam & pacatam conscientiam conturbet, cū mortis appropinquet terminus. Sæpè impii Principes in nihil minus sunt intenti, quam in mortis horam: & sibi quasi persuasum habent, vitam suam in Nestoreos duraturam annos. Omne bonum & honestum susq; deq; habent, Cives suos non tanquam oves detondent, sed tanquam lupi, eosdem deglutiunt: ipsi licentiosè vivunt, & aliis eandem vitam desiderantib⁹, permittunt liberè. Aliquando enormia delicta non puniunt, & aliquando iterum insontes gravi pœna afficiunt.

ciunt. Hi sanè coronam gestant,
non quæ ipsorum claritati inserviat,
sed potius eorum delicta exaggerandi, & eorum perditionem majorem faciendi causa, cum olim apparebunt coram tribunali, cui nullus respectus personæ, et à quo clamor viduarum & orphanorum, quem excitaverant, suscipietur, & quævis accusatio, cujus immunes in hoc mundo propter respectum summi sui Status fuere, tanquam justo æquilibrio justitiæ incorruptæ ponderabitur. Tum enim summus judex cuius retribuet secundum merita sua, & potentes tanto gravius puniet, quanto magis aliis potentiâ excelluere, isthac scilicet potentiâ turpiter & enormiter abusi. Justus enim est cœlestis ille Monarcha, qui non modo humanarum actionum inspector est, sed judex idem & vindex. Namq; ut Salustius dicit: * mihi pro vero constat omnium mortalium vitam, divino numi-

* *Orat. 2. d. 53.*

ne

ne invisi, neq; bonum neq; malum facinus cujusquam, pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosq; sequi; ideoq; cogitent Principes pietatem & religionem, pro ultima regiminis eorum meta esse habendam; ut nimirum vera semper religio floreat, & novæ omnes, tanquam ex Proserpinæ undis orientes, relegendur prorsus: cū ex illis non minora mala propullulent, quam ex neglecta vel prolapsa religione vera. Unde Lactantius adserit: * ideo mala omnia rebus humanis cottidiè ingravescere, quia Deus mundi hujus effector & gubernator derelictus est: quia susceptæ sunt contra quam fas est impiæ religiones. Tum vero piè regnant Principes, qui, cum hæc probe animad vertunt, eadem sincerè & absq; ulla hypocrisis cavere satagunt. Tum piè imperant, cum absq; tyrannide prospiciant, ut omnia concinno procedant ordine in Ecclesia, & quilibet sua opera non fraudulen-

* *Lib. 5. Instit. cap. 8.*

dulen-

dulenter faciat , tanquam in Vineâ laborans summi Dei. Et ut verba in Compendium redigam: quando Principes suam ita instituant vitam, ut veri sint veræ Pietatis & timoris divini imagines; & quando dispiciant, ut pii honorentur; impiorum autem nulla habeatur ratio: tum profectò in veræ & non fucatæ regnant pietatis capitolio. Tales cum videmus Principes, talia cū in Christianismo appareant Capita imperiorum; jam profectò fortunatum illud mille annorum spatiū, quasi appropinquasse videtur, quò fortunati super terram vivamus, vel nos vel posterii nostri; cum Principes coram illo Rege genua flectentes cernam⁹, qui ipsorum Rex est, & Dominus omnium Dominantium, cumq; suas coronas deponant coram illo, per quē regnant, imperant & dominantur. Atque ita breviter purpurâ Principis contexui: in quâ si hæ apparent depictæ coronæ, vera purpura est dicenda.

Tantum.